

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGS OMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Litterointi yhdenvertaisuusvaltuutetun Instagram-live lähetyksestä 11.11.2020

[Maria]

Tervetuloa kaikille katsojille. Minun nimeni on Maria Swanljung, minä olen yhdenvertaisuusvaltuutetun viestintäpäällikkö ja jos te olette seuranneet näitä Instagram-livejä aikaisemmin niin minä olen ehkä teille tuttu. Tänäpäin poikkeuksellisesti toimistolla mikä tuntuu oudolta, me tehdään edelleen viranomaisina enimmäkseen etätöitä.

Tänäpäin on tosiaan tarkoitus puhua ihmiskaupasta ja ihmiskaupan vastaisesta työstä ja ihmiskauppa kuuluu yhdenvertaisuusvaltuutetulle sillä tavalla, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla on laissa säädetty monta eri tehtävää, jossa ehkä se tunnetuin ja se, joka viittaa meidän instituution nimeen niin on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen, mutta sitten meillä on myös muita tehtäviä, joista yksi on virallinen nimike: kansallinen ihmiskaupparaportoiija ja jos me lähdetään kohta ihan siitä, että mitä kansallinen raportoiija tekee, mutta minä sanoisin, että tähän alkuun on tarkoitus puhua sekä ihmiskaupasta että mitä se on ja myös siitä mitä työtä me tehdään ja minkälaista ihmiskaupan vastaista työtä Suomessa tehdään. Anni kerro hei ensin vähän itsestäsi kuka olet.

[Anni]

No niin joo. Minä meinasinkin, että pitää muistaa esitellä ensin itsensä eli minä olen Anni Valovirta ja minä olen ylitarkastajana yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa. Minä olen siellä tehnyt sekä näitä yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjinnän vastaiseen työhön liittyviä tehtäviä. Sitä ennen minulla on pitkä kokemus ihmiskauppa-asioista. Minä olen meillä toimistossa tehnyt myös ulkomaalaisten oikeuksien edistämistä ja nyt sitten pääsääntöisesti minulle kuuluu nämä ihmiskaupparaportointiin liittyvät tehtävät eli ei muuta tällä hetkellä. Ja varmaan se nyt olennaisena esittelynä tähän kontekstiin. Tämä on hirveen jännittävää, minusta on kauhean hauskaa olla virkamies epämukavuusalueella eli minun elämäni ensimmäinen Insta-live.

[Maria]

Minun mielestä kansallinen ihmiskaupparaportoiija kuulostaa ehkä vähän jopa byrokraattiselta titteliltä, mutta mikä se on se titteli mitä me tehdään?

[Anni]

Me tehdään kaikkea hyvin byrokraattista ja sinä Maria kehotit, että minä en niinkään paljon puhuisi niin virallisin termein vaan ehkä selkeämmällä kielellä, että mitä me tehdään ja se oli itse asiassa ihan hyvä harjoitus, että mieltä myös, että mitä me tehdään ihan konkreettisesti. No siis me seurataan ihmiskaupan

vastaista työtä Suomessa eli mitä se tarkoittaa, me ollaan yhteydessä eri järjestöihin ja viranomaisiin. Käydään keskustelua siitä, että mitä he on tehnyt. Seurataan erilaisia ilmiöitä, meillä on laaja oikeus saada erilaista salassa pidettävää tietoa mikä tarkoittaa sitä, että me voidaan seurata hyvin konkreettisella tasolla, että esimerkiksi millaisia päätöksiä on tehty ihmiskaupan uhreille niin sosiaalitoimessa kuin maahanmuuttovirastossa tai miten poliisi tutkii niitä rikoksia.

Me osallistutaan kansalliseen, kansainväliseen yhteistyöhön. Paljon on nyt ollut etäkokouksia erilaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa, tänään minä olen kirjoittanut lausuntoa hallinto-oikeuteen, mutta että pääsääntöisesti me tehdään rakenteisiin vaikuttamista just yhteistyössä eri tahojen kanssa antamalla kertomuksia ja suosituksia eri toiminnan aloista. Me annetaan neuvoja, voidaan tehdä selvityspyyntöjä ja toimitaan pääasiassa sitä kohti, että viranomaiset paremmin huomioisi ihmiskaupan uhrien oikeudet, perus- ja ihmisoikeudet toteutuisivat myös heidän kohdallaan.

[Maria]

Joo ja tämä tehtävähän on ollut olemassa 11 vuotta eli pitkälti niin pitkään, kun on ollut ihmiskauppalainsäädäntöäkin Suomessa ja me on tehty paljon selvityksiä ja kerätty paljon tietoa mikä tarkoittaa sitä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu kansallisena ihmiskaupparaportoijana on sellainen taho, jolla on kerätty vuosien varrella aika paljonkin asiantuntemusta ja tietoa ihmiskaupasta eli pidämme itseämme ihmiskaupan vahvana asiantuntijana. Tässä joku ehti jo kommentoida, että onko virkamies vai viranhaltija niin ehkä se viranhaltija olisi parempi neutraali termi, mutta jotenkin se virkamies tai virkanainen tai virkahän istuu meidän kielenkäytössä vielä, mutta hyvä pointti. Sitäkin voi harjoitella.

[Anni]

Joo mielelläni olen viranhaltija.

[Maria]

Viranhaltija, kyllä. Jos mennään siihen, että mitä ihmiskauppa oikeasti on niin ihmiskaupastahan on puhuttu tänä vuonna erityisen paljon mediassa, tuntuu siltä. On puhuttu ravintoloissa tapahtuvista työriistoista, mutta myös seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja viime viikolla otsikoissa oli myös ihmiskaupan vastainen työ eli se, että poliisille perustetaan erikoisryhmä tutkimaan ihmiskauppaa, mutta me voidaan puhua tästä erityisryhmän tärkeydestä ehkä myöhemmin. Lähetään ihan tästä peruskysymyksestä, että mitä ihmiskauppa oikeasti on, Anni?

[Anni]

No itse asiassa nyt me voitaisiin myös huomioida sellainen, että antaa pieni sisältövaroitusta, että me ei tulla menemään mihinkään erityisen ikäviin yksityiskohtiin, mutta me tullaan puhumaan erilaisista hyväksikäytön muodoista yleisellä tasolla, myös seksuaalisesta väkivallasta ja muusta eli se kannattaa huomioida nyt kun tätä lähetystä seuraa. Mutta että hypäten kysymykseen, että mitä ihmiskauppa on niin se on yksinkertaisuudessaan sitä, että viedään ihmiseltä mahdollisuus toimia sillä tavalla kuin hän haluaa. Joku toinen ottaa henkilön valtaansa joko psyykkisillä keinoilla, välillä myöskin ihan uhkailulla tai vapaudenriistolla tai vastaavalla tavalla ja pyrkii hyötymään tästä uhrista tavalla ja toisella.

Että ehkä yleisimpiä muotoja mitä just tunnetaan on työperäinen hyväksikäyttö eli se, että henkilöä hyväksikäytetään töissä, siinä on laaja spektri siitä, että jätetään palkat maksamatta siihen, että henkilö tekee...palkkojen maksamatta jättäminen ei siis vielä ole ihmiskauppaa. Sitten tullaan työsyryntään missä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti ja erilaisella tavalla kuin esimerkiksi toisia työntekijöitä. Tullaan kiskonnan tapaiseen työsyryntään, joka on jo hiukan...tai on jo vakavampi hyväksikäytön muoto ja sitten päädytään sieltä kautta vielä ihmiskauppaan, joka tavallaan on sitä, että henkilö on töissä paikassa, jossa hänellä on esimerkiksi aivan kohtuuttomat työajat, saattaa asua työnantajan

järjestämässä asunnossa, on menettänyt vapautensa valita työaikansa ja sen, että hän on ylipäänsä siellä töissä eikä pysty tekemään enää vapaita valintoja siitä, että mikä hänen tilanteensa on.

Toinen hyvin yleisesti tunnettu hyväksikäytön laji on tietenkin seksuaalinen hyväksikäyttö, sitä voi tapahtua tosi monissa eri muodoissa eli se, että voidaan pakottaa prostituutioon tai sitten paljon pienemmässäkin mittakaavassa, että se voi olla esimerkiksi kuvia tai esimerkiksi parisuhteessakin tapahtuva hyväksikäyttö niin, että esimerkiksi pakotetaan harrastamaan seksiä henkilöiden kanssa, joiden kanssa ei haluaisi harrastaa sitä. Tähän voi liittyä tosi monenlaisia ilmiöitä: kiristämistä tai sitten parisuhde, jonka kautta viedään sitä vapautta ja pakotetaan toimimaan tavoilla, joilla ei haluaisi.

Sitten on monenlaisia ihmiskaupan muotoja, jotka ei ehkä esiinny niin yleisesti ja joita ei välttämättä tunnustetakaan niin paljon. Esimerkiksi rikolliseen toimintaan pakottaminen. Jos henkilö on täysin vaihtoehdottomassa tilassa ja otettu määräysvaltaan, hän on ihmiskaupan uhri ja hänet pakotetaan tekemään rikoksia, esimerkiksi salakuljettamaan huumeita niin se voi olla sellaista rikolliseen toimintaan pakottamista, jossa henkilö, joka itse asiassa itse pitää itseään rikollisena ei välttämättä sitä olekaan vaan saattaa olla ihmiskaupan uhri.

Sen lisäksi voidaan puhua...no maailmalla on tietenkin elinkauppaa, joka on sellainen vähän tunnistettu Suomessa ja ehkä Euroopassakin, mutta edelleen olemassa oleva ihmiskaupan laji. Sen lisäksi esimerkiksi kerjäämisen pakottamisen parista on tavattu ihmiskaupan uhreja. Ihmiskauppaa voi olla hyvin monessa muodossa, koska ihmisestä voi hyötyä niin hirveän monilla tavoilla. Esimerkiksi voidaan ottaa henkilön nimiin lainoja tai pistää hänet hakemaan lääkkeitä ja myydäkin ne lääkkeet katukaupassa tai...siis keinoja on monia ja tapoja on monia.

[Maria]

Tartutaan kohta tähän valtaan ottamiseen ja, kun sinä sanoit, että hänet voi pistää tekemään sitä ja tätä niin palataan siihen, että mitä se tarkoittaa ja miten sinä saat ihmisen tekemään asioita, joita hän ei halua, mutta minä kysyisin tällaisen tosi yleisen kysymyksen, että aina välillä näkee sitä, että ihmiskauppa on modernin ajan orjakauppaa niin mitä sinä pidät siitä tavasta puhua ihmiskaupasta?

[Anni]

No en ihan hirveästi, koska se tavallaan tekee siitä... antaa sellaisen kuvan, että ihmisille laitetaan kahleita ja, että se on sellaista julkista ja näkyvää ja jotenkin se on aivan eri kuva se muinainen orjakauppa kuin se mikä on se meidän keskuudessa esiintyvä ihmiskauppa, jossa se kahle on enemmän henkinen ja jossa ne tavat käyttää ei välttämättä...ei se näy muille ihmisille välttämättä päällepäin, että mitä tapahtuu ja muutenkin se, että kuitenkin ihmiskauppa se ei ole sitten niin kuitenkaan hirveätä kuin mitä me katsotaan esimerkiksi orjakauppaa tai se ei näyttäydy...se on yksilölle hirveätä, mutta se ei kuitenkaan ole sellainen...minä näen siinä sen eron, että se orjakauppa glorifioi tai tekee siitä sellaisen...se on väärä kuva.

[Maria]

Se on vähän vääristävä kuva joo. Tietysti on tällaisia, aina välillä tulee tietoon, että on olemassa suuria tehtaita ja muita, joissa on paljon ihmiskaupan uhreja niin se ehkä lähestyy sitä vanhanaikaista orjakauppakuvaa, mutta mennään tähän vallankäyttöön, että miten sitten ihminen, joka näennäisesti voi elää jotenkin sitaateissa aika tavallista elämää niin miten hän voi olla ihmiskaupan uhri. Miten hän voi...miten se on mahdollista, että joku muu saa hänet valtaansa?

[Anni]

Niin tämä on tämä hyvä kysymys. Usein kun puhutaan siitä, että miten joku voi olla jonkun toisen vallan alla niin kannattaa miettiä sitä ihmisten välistä dynamiikkaa ja se on henkisen vallan käyttöä, että se että miten toisen saa valtaansa niin siihenhän on monia eri tapoja, mutta että se psyykinen...jos mietitään

esimerkiksi lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa niin kysytään, että no mikset sinä vaan lähtenyt. Että se sama kysymys voidaan, jos uskotaan siihen, että ihmisellä on vapaus toimia tavalla, jolla haluaa toimia niin voidaan kysyä, että no mikset sinä vaan lähtenyt, no mikset sinä vain ilmoittanut poliisille.

Mutta että se on koko sen psyykkisen vallankäytön ydin, että viedään se oma tahto ja viedään se kyky mennä sinne poliisille. Saadaan henkilö uskomaan, että ei kukaan kuitenkaan kuuntele, kukaan ei kuitenkaan usko, hän on itse tehnyt väärin, usein esimerkiksi jos mietitään nuoria ja lapsia niin voi olla sellaista materiaalia esimerkiksi, että henkilö itse ajattelee, että hän on toiminut väärin, hän on toiminut tavalla, josta aina varoitettiin ja aina kiellettiin ja hän on ollut tyhmä ja tehnyt jotain, mutta että kyse on kuitenkin siitä, että se on se vallankäytön dynamiikkaa, jolla ihminen on saatu nimenomaan uskomaan näin ja silloin hän ei todellakaan ole itse tyhmä ja toiminut väärin vaan joku on saanut toimimaan niin.

Hänet on voitu huijata tai muilla tavoin. Tai jos mietitään esimerkiksi työperäistä hyväksikäyttöä niin usein siihen voi liittyä toive paremmasta, kaikki muuttuu ihan hyväksi kunhan minä jaksan vielä vähän aikaa niin sitten minun perhekin saa oleskeluluvat, minun palkkani nousee, minä ehkä saan pitää enemmän vapaapäiviä, se on se usko siihen, että kyllä tämä muuttuu vielä paremmaksi.

[Maria]

Tai sitten on myös tilanteita, jossa kiristetään ja uhataan, että tehdään jotain lapsille tai jotain tällaista. Mennään konkreettiseen esimerkkiin nimenomaan tästä valtaan ottamisesta. Yksi Suomen vakavimmista tapauksista, joka myös tutkittiin ihmiskauppana ja on aika monta vuotta vanha, mutta se on minusta hyvä esimerkki niin tässä on sekä uhrin että tekijät oli suomalaisia ja kyse oli tapauksesta, jossa naisia huijattiin lupauksella mallin urasta niin kerro vähän siitä Anni. Se minun mielestä antaa aika hyvän esimerkin tästä, että minkälaista se valtaanotto voi olla. Ja tässä taas ehkä sisältövaroitusta uudestaan, meillä on tullut paljon uusia katsojia itse asiassa niin nyt, että nyt puhutaan vähän seksuaalisesta väkivallasta eli sisältövaroitusta.

[Anni]

Joo eli mies huijasi, että hän tarjoaa naisille mallinhommia. Mallisopimuksen ja uran mallina ja sai allekirjoittamaan sopimuksen ja siihen alkoi sitten liittyä esimerkiksi, että pakotettiin riisumaan vaatteita, otettiin kuvia vähissä vaatteissa, väitettiin, että tämä on ihan normaalia ja kaikki tekee näin, tämä kuuluu tähän, olet allekirjoittanut sopimukset. Alkoi mennä vakavammaksi ja vakavammaksi ja sitä kautta, että lupaamalla uraa mallina niin tämä henkilö sai sitten naisia valtaansa ja lopulta pakotti heitä myymään seksiä ja strippaamaan ja sen sellaista.

Ja siitä tuli osassa tapauksissa ei...itse asiassa se oli aiemman, jos mennään ihan pikkuisen sinne lainsäädännön puolelle niin se oli vielä sitä aikaa, kun Rikoslaki uudistettiin nyt vastaamaan vielä enemmän siihen, että ihmiskauppa tosiaan hyvin usein on sitä psykologista vallankäyttöä niin tämä on vielä sieltä vanhan lain ajalta, että osa ei ollut ihmiskauppatuomioita, mutta että osassa sitten tuli myös tuomio ihmiskaupasta. Ja tämä tavallaan kuvaa sitä, että nimenomaan mistä aikaisemminkin jo puhuin, että se että on toive jostain ja sitä voidaan hyväksikäyttää ja sitten, kun siihen lisätään materiaalia, jolla ihmistä voi kiristää niin siinä saadaan aikaiseksi sellainen tilanne, josta on sitten paljon vaikeampi päästä pois enää.

[Maria]

Joo ja tämä sama kuvio sopii sitten työperäiseen ihmiskauppaan eli se kiristäminen voi tapahtua sillä tavalla, että ihminen on joutunut ottamaan velkaa esimerkiksi ja hänelle...sitten hän on kiinni siinä velkojassa ja joutuu jäämään siihen tilanteeseen.

[Anni]

Saanko minä palata itse asiassa, kun minusta tuntuu, että minä vastasin siihen orjakauppa-asiaan huonosti, koska minun ongelmani siinä on itse asiassa se, että kun nyt me puhutaan suomalaisessa kontekstissa ja Suomessa tapahtuvasta...se on meidän toiminnankin fokuksessa niin silloin, kun me aletaan puhumaan Suomessa orjakaupasta niin meillä tulee ihana tällainen pikkuisen kolonialistinen tilanne, että me voidaan ulkoistaa, että tämä on siellä muualla, että tähän liittyy jotain isoja rikollisjoukkoja, suuria massoja, mutta sitten kun me puhutaan Suomessa ihmiskaupasta niin ei nämä tekijät ole välttämättä mitään aina rikollisjoukkoihin liittyviä vaan ne saattaa olla hyvinkin yksittäisiä tekijöitä kuten paljon uutisoitu Itä-Suomen yliopiston lehtori...ei ole mikään rikollisjoukkion jäsen.

Niin sen takia se orjakauppa minun mielestä vääristää, että kun me keskustellaan Suomessa tästä asiasta niin meidän pitäisi pystyä näkemään sitä ja siksi minä käytin väriä termejä tämä vakava...vaan asia on se, että se on arkisempi konteksti kuin mitä me voidaan ymmärtääkään. Että se on, kun me mennään...asioidaan esimerkiksi autopesulassa tai asioidaan jossain kaupassa, jonka siivooja saattaa olla hyväksikäytön uhri jossain alihankintaketjun vihoviimeisessä, että me voidaan kohdata ihmisiä ihan meidän arkisissa ympäristöissä, jotka on joutunut ihmiskaupan uhreiksi niin kuin nyt on ollut hyväksikäytöstä siivousalalla esimerkiksi siitä, että kuka siivoaa kouluja öisin niin se, että jos me puhutaan orjakaupasta niin meidän on hirveän helppo katsoa, että katsokaa nyt ketkä rakentaa jalkapallon MM-kisoja Qatarissa ja katsokaa nyt noita muita.

Mutta sen sijaan meidän pitää myös pystyä katsomaan tänne, että ketkä meidän yhteiskunnassa on niitä, jotka on haavoittuvia hyväksikäytölle niin nyt minä sain tämän ajatuksen vihdoon jotenkin siihen muotoon mitä minä halusin, koska minusta tuntuu että minä en ihan aiemmin nailannut tätä kysymystä, jos niin voi sanoa. Mutta sori minä keskeytin sinut äsken.

[Maria]

Ei ollenkaan, tuo on hyvä ja tärkeä asia nimenomaan se, että ihmiskauppa, että ihmiskauppa on tosi laaja ilmiö ja, että sitä nimenomaan on myös Suomessa. Että sitä on paljonkin Suomessa. Sanon myös, että me tämän lähetyksen lopussa palataan myös siihen, että miten ihmiskaupan uhri voi saada apua, jos tämä on asia, joka tämän keskustelun aikana teitä mietityttää niin palataan siihen vielä lopussa ja laitetaan myös tämän lähetyksen jälkeen tähän tämän tallenteen kommentteihin informaatiota siitä, että mistä voi hakea apua, jos sellainen tarve on.

Täällä Suomessa on koko ihmiskauppalainsäädännön olemassaolon ja myös viime viikolla, kun puhuttiin poliisin erikoisryhmästä niin puhuttiin siitä, että meidän tulisi tunnistaa ihmiskauppaa paremmin niin miksi ihmiskauppaa on niin vaikea tunnistaa?

[Anni]

Koska ihmiskauppa on piilorikollisuutta.

[Maria]

Mitä se tarkoittaa?

[Anni]

Minä menen siihen kohta. Yksi mitä minä olen miettinyt on, että minkä takia nimenomaan ihminen, mutta kun ihminenhan ei koskaan ole itsessään sellainen, että voi nähdä, että tämä ihminen jotenkin...ihminen on ihminen. Ja se tilanne voi olla hänellä vaikka minkälainen, mutta että me pystytään tunnistamaan, että jos joku salakuljettaa aseita tai huumeita niin me voidaan tunnistaa silleen, että hetkonen milläs säännöillä nämä meneekään. Mutta sitten kun me nähdään ihmisiä niin me ollaan kuitenkin kaikki laillisia, täällä olemassa syystä.

Ja se, että ihmiskauppa...se että se on piilorikollisuutta niin se tarkoittaa, että niin kuin minä puhuin aikaisemmin niin me voidaan asioida tietyissä paikoissa, mutta me ei voida tietää ihmisten tilannetta siellä. Ihmiskauppa esiintyy yhteiskunnan marginaaleissa. Ihmiskaupan uhrit, usein heillä saattaa olla taustalla jo joku sellainen haavoittuvuus minkä takia heitä on helppo ehkä houkutella johonkin toimintaan tai saada hyväksikäytettyä, esimerkiksi päihderiippuvaisuus voi olla sellainen, asunnottomuus...se ei tarkoita todellakaan, että kaikki ihmiskauppa tapahtuisi yhteiskunnan marginaaleissa, mutta että jos me asioidaan esimerkiksi jossain ravintolassa niin eihän me voida tietää ihmisten tilannetta siellä ja vaikka työsuojelutarkastajat menee tarkastuskäynnille niin ei hekään välttämättä tiedä sitä kokonaistilannetta, koska näitä papereita on kuitenkin ihan hirveän helppo väärentää.

Tai helppo ja helppo, mutta kuitenkin pystyy väärentämään, että miltä näyttääkään nämä työajat oikeasti. Että jos ei se piilorikollisuus ole työsuojelullekaan välttämättä helposti paljastettavissa niin silloin se tarkoittaa, että se on rikollisuus, jota pyritään piilottamaan mahdollisimman hyvin esimerkiksi ihan laillisen liiketoiminnan alle niin se, että miten ihmisiä kohdellaan sitten siellä.

[Maria]

Sitten tähän ehkä liittyy myös sellainen, jossa meidän viranomaistenkin pitää katsoa peiliin, että meillä on jotenkin Suomessa sellainen ajatus, että jos sinulle tapahtuu jotain pahaa niin sitten sinä vaan menet ja ilmoitat sen jonnekin. Sinä ilmoitat poliisille tai sinä haet apua jostain joltain viranomaiselta, että meidän ajatus siitä, että tämän on tosi yksinkertaista, että hei minua on kohdeltu väärin...nyt minä menen ja kerron siitä jollekin. Mutta me ollaan jo paljon tänään puhuttu siitä, että ihmiskaupan uhri on toivoton, hän ei ehkä ajattele, että se auttaa edes, että asiasta ilmoittaa. Hän ei ehkä luota viranomaisiin, hän ei ainakaan luota poliisiin niin sehän on myös asia, joka tekee siitä piilorikollisuutta eikös vaan.

[Anni]

Kyllä. Ja se, että missä asemassa henkilö on suhteessa hyväksikäyttäjään, että onko esimerkiksi, että miten itsekkin näkee oman uskottavuutensa, että jos puhutaan esimerkiksi henkilöistä, jotka myy seksiä niin he voi ajatella, että kuka nyt heitä uskoisi verrattuna sitten johonkin henkilöön, jolla on ehkä niin sanotusti vahvempi asema yhteiskunnassa tai esimerkiksi, että voi jos on ulkomaalainen henkilö niin se, että mitkä on ne omasta taustasta, että miten on voinut esimerkiksi kotimaassa luottaa viranomaisiin niin saattaa uskoa sen, että samalla tavalla Suomessa viranomaiset on lahjottavissa ja itse asiassa poliisi on tämän hyväksikäyttäjän kaveri ja muuta. Ja välttämättä viranomaisetkaan ei aina pysty kuulemaan helpolla sitä tilannetta ja se, että kuka esimerkiksi asioi jossain, että jos tulkkina toimii esimerkiksi aina se hyväksikäyttäjä niin eihän ihmiselläkään pysty sitten olemaan siinä tilanteessa mahdollisuutta, että voisi kertoa siitä, että mitä tapahtuu.

[Maria]

Tässä on tullut meille kommentti, että minulla on ystäviä, jotka olivat henkisessä kultissa. Heidät lähetettiin toiseen maahan hyväksikäytettäväksi. Tekijät ovat edelleen vapaana, näin voi käydä Suomessakin. Näin se just on, että näin voi käydä Suomessakin ja just ehkä tämä ajatus, että näin voi käydä Suomessakin niin se ehkä myös johtaa siihen, että uhrin on ehkä vaikea hakea apua. Me ollaan puhuttu tänään jo paljon siitä häpeästä ja siitä, että kokee, että on itse tehnyt jotain väärin, kun on ikään kuin joutunut tähän tilanteeseen. Mutta mistä sitä apua sitten saa?

[Anni]

Onneksi monista paikoista. Yksi keskeinen on tietenkin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, joka toimii Maahanmuuttoviraston alaisuudessa, heillä on esimerkiksi 24/7 puhelinpäivystys, jossa joku vastaa. Heidän nettisivuillaan www.ihmiskauppa.fi on myös hyvin tietoa. Tietenkin jos on akuutti tilanne niin vaikka me ollaan sanottu, että ihmiset ei uskalla kääntyä poliisin puoleen niin tottakai hätäkeskus ja poliisi on se taho mihin tulee olla yhteydessä, jos on akuutti tilanne. Monet järjestöt auttaa ihmisuhreja,

esimerkiksi Rikosuhripäivystys, Monika-Naiset, Pro-tukipiste, myös Pakolaisneuvonta, sitten tietenkin kunnan sosiaalitoimi kotikunnassa, jossa samalla tavalla kuin muissakin asioissa niin voi saada apua.

[Maria]

Sinä sanoit, että auttamisjärjestelmä toimii Maahanmuuttoviraston alaisuudessa niin voiko kuitenkin ei maahanmuuttaja tai suomalainen myös ottaa yhteyttä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, siihen puhelimeen esimerkiksi?

[Anni]

Tottakai. Myös suomalaiset ja kaikki ja se, että vaikka se toimii Maahanmuuttoviraston alaisuudessa niin se on kuitenkin itsenäinen yksikkönsä siellä, että se toimii erossa siitä päätöksentekoprosessista.

[Maria]

Tässä on erinomainen kysymys. Miten ihmiskaupan uhreja käsitellään rikosoikeudellisessa prosessissa, jos ovat itsekkin sekaantuneet rikollisuuteen tai muuten haavoittuvassa asemassa esimerkiksi laittomasti maassa tai siirtolaisia tai huumeiden käyttäjiä?

[Anni]

Tämä on vaikea yleinen kysymys, hyvä kysymys. Tärkeintä siinä on se, että tunnistetaan ihmiskauppa. Sehän on aina se ensimmäinen askel, että jotta henkilöä voidaan kohdella ihmiskaupan uhrina hänet tulee tunnistaa ihmiskaupan uhriksi. Suomessa on paljon paperittomia ja he saa esimerkiksi apua, jos he ovat ihmiskaupan uhria niin esimerkiksi Helsingin kaupungilla, kunnat auttaa myöskin, ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä auttaa paperittomia henkilöitä ja se, että jos siinä on jotain rikosasioita niin niitä voi olla ja samalla sitten käsitellään sitä, jos hänet pystytään vaan tunnistamaan ihmiskaupan uhriksi niin käsitellään sekä sitä ihmiskauppa-asiaa että katsotaan mitkä ne rikokset siinä mahdollisesti on. Eli voi olla ihan näitä...että tämä ei ole joko tai vaan enemmän sekä että.

[Maria]

Niin minä vaan mietin sitä, että tuli toinen julkisuudessa ollut selvitys siitä, että vankiloissa on tunnistettu ihmiskaupan uhreja ja siinä on todettu ehkä, että ne on tunnistettu liian myöhään, mutta mitä sitten tapahtuu, jos sinut on pakotettu rikokseen ja sitten sinä saat tuomion siitä. Ja sitten se ihmiskaupan tunnistaminen tapahtuu sen jälkeen niin ollaanko me taas tässä, että meidän pitää tunnistaa ihmiskaupan uhreja peräkkäin. Nyt oli viisi kysymystä peräkkäin.

[Anni]

Tämä oli tosi hyvä kysymys. Minä odotan, että meille tulisi tällainen tapaus jonkun tahon tietoon sillä tavoin, että siinä tapauksessa olisi perusteet lähteä hakemaan tuomion purkua, koska kun me puhutaan rikosprosesseista niin tällaiset oikeustapaukset on hirveän tärkeitä siinä, että me myös viranomaiskoneistona opitaan, että missä tilanteissa me voidaan tehdä virheitä ja missä tilanteissa meidän tulee olla tarkempina. Että kyllähän se, että esimerkiksi miten rikollisten omat oikeusavustajat osaa esimerkiksi havainnoida sitä haavoittuvuutta ja kysyä niitä kysymyksiä, koska ihmiskaupan uhrit...niin nyt tulee itse asiassa tärkeä pointti, hyvä että tämä tuli ajoissa 35 minuuttia...ihmiskaupan uhri ei useinkaan itse tiedä olevansa ihmiskaupan uhri.

Siis se, että jos me puhutaan vaikeasti tunnistettavasta ilmiöstä ja piilorikollisuudesta ja häpeästä niin onhan se nyt aika vaikeata ihmisen itsensä tunnistaa itsensä sellaisen ilmiön uhriksi. Että hän voi ajatella, että joku minua nyt hyväksikäyttää ja tämä ei ole nyt oikein, tässä on jotain väärää tässä tilanteessa. Mutta se, että tunnistaa itsensä nimenomaan ihmiskaupan uhriksi niin se on hyvin haastavaa ihmiselle itselleen, jos se on sitä välillä muillekin. Ja tosiaan se, että minä toivoisin, että meillä olisi herkkyyttä eri prosesseissa huomata sitä, että mitkä on niitä pieniä eleitä, että mikä on saanut ihmisen toimimaan tällä tavalla, että

minkä takia...että jos se näyttää ihan oudolta niin kysymään vähän niitä kysymyksiä ja myöskin hakemaan sitä, että mitä on tapahtunut, mikä on se koko stoori.

Mutta sitten voi olla, että se tilanne on sellainen, että henkilö ei sitä myöskään uskalla tuoda esiin, ei kovinkaan helposti. Jos syyllistyy rikoksiin sen takia, että kokee, että ei ole mahdollisuutta toimia toisin niin silloin se, että ensimmäiselle asianajajalle uskaltaisi kertoa niin se on aika suuri luottamuksenosoitus myöskin, että se saattaa vaatia sitä aikaa myöskin. Ja minun mielestä siinä naisvankiselvityksessäkin tuli ilmi se, että se kuitenkin vaatii sitä aikaa ja luottamuksen rakentamista ja sitä, että kuullaan ihmistä ihmisenä, jotta syntyy luottamus, jonka pohjalta kertoo niistä kokemuksistaan, jotta sitten se, joka sen kertomukseen kuulee voi havaita, että hei, että tässä on piirteitä siitä, että sinä oletkin joutunut ihmiskaupan uhriksi.

[Maria]

Joo eli jos vedetään yhteen tuo kysymys, että mikä on ihmiskaupan uhrin asema rikosprosessissa, jos hän on itse tehnyt rikoksia niin senhän pitäisi olla uhrin asema ja hänen pitäisi voida luottaa siihen, että hän on uhrin asemassa, mutta meillä on siinä vielä tekemistä.

[Anni]

On. Se on iso kysymys, se on monissa maissa iso kysymys, koska se on prosessuaalisesti vielä aika epäselvää, että tarkoittaisiko se sitä, että esimerkiksi syyttäjä ei sitten syytä vai, että syytteestä luovutaan tietyillä perusteilla, että se vaatii sitä, että sitä ilmiötä myöskin perataan, käydään läpi ja mietitään, että miten se asia ratkaistaan ja, että kuka siitä on vastuussa.

[Maria]

Joo mitenäs sitten tämä poliisin erikoisryhmä, josta on nyt puhuttu, että se perustetaan ja me ollaan sitä jo monta vuotta peräänkuulutettu ja meidän mielestä se on hyvä idea. Tuleeko tämä ryhmä nyt ja pelastaa kaiken vai?

[Anni]

Aivan alkuun haluan ilmaista olevani iloinen, että ryhmä perustetaan. Siis se, että minkä takia vaikka...aina puhutaan, että ei tällaisia erikoisryhmiä vaan, että kaikki hoitaa kaikkea niin se, että kansainväliset esimerkit osoittaa, että se että on tällaista kertynyttä osaamista niin se auttaa tämän ihmiskauppailmiön tunnistamisessa ja selvittämisessä. Me puhutaan rikoksesta, joita rikosjuttuja on kuitenkin suhteellisen vähän Suomessa vuosittain ja se toive on siinä, että tähän ryhmään alkaisi keskittymään sitä osaamista, jotta ne jutut ei olisi aina sellaisia, että esimerkiksi tunnusmerkistöä joutuu aina miettimään ensimmäistä kertaa joku henkilö tutkiessaan sitä vaan, että sitä kokemusta alkaisi tulla, jolloin se uusien juttujen hahmottaminen muuttuu helpommaksi.

Ja tulee sitä kokemusta, että miten näitä selvitetään ja myöskin voidaan jakaa sitä osaamista, mutta että minä mielenkiinnolla odotan, että miten tämä ryhmä nyt lähtee käyntiin, että nyhän julkisuudessa oli, että se olisi noin 20 poliisin ryhmä ja Poliisihallitus oli pitänyt sitä ilmeisesti minimikokona ja tulisi Helsingin poliisilaitokselle ja KRP:lle, mutta tottakai sitten se valtakunnallinen näkökulma pitää ottaa huomioon, koska ei ihmiskauppa Suomessakaan rajoitu vaan tietyille alueelle vaan kyllä me voidaan puhua, että meillä on jossain määrin maantieteellisiä erityispiirteitä, että missä esimerkiksi oloissa. Että jos katsoo esimerkiksi, että mistä on tullut tuomioita niin kyllähän se riippuu siitä, että missä päin Suomea ollaan niin missä oloissa se tapahtuu.

[Maria]

Joo. Esimerkiksi työperäinen ihmiskauppa voi olla missä vaan. Meidän ajateltu viimeinen aihe on myös sellainen tavallinen, että kun lukee ihmiskaupasta niin tulee sellainen toivoton olo, että mitä tavallinen

ihminen voi tehdä niin tämä olisi nyt minun kysymys Anni sinulle, että voiko tavallinen ihminen niin sanotusti tehdä jotain, jotta ihmiskauppa vähentyisi tai poistuisi?

[Anni]

Noh tavallaan niin kuin me puhuttiin siitä, että ihmiskauppa voi tulla meidän silmien eteen tavoilla, joista me ei tiedetä niin ei se ole kuitenkaan sitten tavallisen ihmisen vastuulla tätä koko ilmiötä hahmottaa ja selvittää vaan se on kuitenkin viranomaisten vastuulla esimerkiksi työperäisen hyväksikäytön selvittäminen. Mutta tämän sanottuani niin toisaalta, kun me puhutaan ihmiskaupasta niin me voidaan puhua muistakin haavoittuvuuksista. Että kun meillä on ihmisiä, jotka on heikossa asemassa niin tottakai se, että mitä enemmän me pystytään tukemaan ylipäänsä ihmisten hyvinvointia niin me myöskin ehkäistään ihmiskauppaa.

Kun me ehkäistään syrjäytymistä niin me ehkäistään niitä samoja ilmiöitä, joiden parista voi myös nousta ihmiskaupan uhreja. Kun me ehkäistään asunnottomuutta niin me luodaan ihmisille vahvempia olosuhteita, joissa huolehtia itsestään. Tämäkin on sinänsä laajempi kysymys, että kun me suojellaan esimerkiksi lapsia hyväksikäytöltä netissä niin silloin se myöskin on suojelua ihmiskaupan uhriksi joutumiselle netissä ja se, että on monia toimia, joilla voidaan vähentää sitä riskiä niin minä kytkisin tämän siihen yleiseen haavoittuvuuteen ja toisten huomioon ottamiseen ja välittämiseen ja siihen, että ihmisillä on kuitenkin oma tahto ja pystytään pitämään toisistamme huolta.

[Maria]

Palataan vielä tähän auttamiseen ja minä toistan vaan sen, että jos nyt tämän keskustelun aikana jollekin tulee mieleen tai tarvetta pyytää apua niin www.ihmiskauppa.fi on hyvä alku, josta voi saada apua. Onko Anni jotain vielä mitä sinulle tulee mieleen mitä sinä ehdottomasti haluaisit sanoa?

[Anni]

Joku joka tyhjentää pajatson. No minä haluaisin ehkä sitäkin vielä sanoa, että myöskin se, että mitä tavallinen ihminen voi tehdä, että jos joku näyttää olevan liian hyvää ollakseen totta niin se voi olla sitä. Että se, että myöskin kun me puhutaan esimerkiksi, no nyt minä taas hyppään sinne harmaan talouden pariin, että se että jos yhtäkkiä joku palvelu esimerkiksi on tosi paljon halvempi niin silloin voi olla, että siinä ei joko makseta ihan kaikkia veroja tai sitten siinä voi olla, että se työntekijä tai...no joskus voi olla tietenkin yrittäjä ei saa siitä mitään itselleen.

Että myöskin se, että se on sitä vastuullisuuden kulttuuria ja myöskin yritysten yhteiskuntavastuussa on huolehtia myös siitä, että mitä siellä ketjuissa tapahtuu. Itse asiassa tämä ei ole vain viranomaisten vaan tämä on myös yritysten vastuulla, jotka niitä esimerkiksi palkkaa keitä siellä alihankintaketjuissa on niin tämä ei ole yksin viranomaisten ratkaistava ongelma, koska kaikkea ei aina pysty valvomaan.

[Maria]

Me saatiin kysymys. Miten näet siviiliasiantuntijoiden roolin poliisin ihmiskauppatyöryhmässä?

[Anni]

Mä en tiedä, että mistä poliisin ihmiskauppatyöryhmästä...jos se on nyt se erikoisryhmä, että missä olisi siviiliasiantuntijoita niin itse asiassa aina, kun on ollut jotain moniammatillista työtä esimerkiksi ihmiskaupparikosten ratkaisussa, siis sellaisia jossa esimerkiksi yhdistetään verottajaa, poliisia, mahdollisesti lastensuojelua, sosiaalityötä niin tällaiset tiimit...minä en ole kuullut koskaan itse asiassa muuta kuin positiivista siitä, että minun mielestä, koska ihmiskauppa on niin monitahoinen asia niin kyllä tässäkin toisaalta se moniammatillisuus varmaan vahvuutena olisi.

Mutta ehkä siihen, että miten se poliisiryhmä muotoutuu niin sen voi sitten sitä alkaa kommentoida paremmin vasta sitten, kun me tiedetään, että millaiseksi se muotoutuisi ja miten se sitten pääsee alkuun. Että kovasti varmaan paineita heillä on, koska sitä on moni eri taho toivonut pitkään ja hienoa, että tähän nyt päästään. Ja itse asiassa tällä hetkellä on paljon siis sellaista positiivista kehitystä kuitenkin siinä, että miten ihmiskauppaa huomioidaan, että kun tämä tosiaan ei ole vain ihmiskauppa-asiantuntijoiden ratkaistavissa vaan tämä on sellainen, joka täytyy tunnistaa yhtenä haavoittuvuuden lajina esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvuluissa. Se että yksikin ihmiskauppatuomio niin uhri tunnistettiin neuvolapalveluissa eli tässä on monia eri tahoja, jotka voi olla kontaktissa kuitenkin haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, joiden parista löytyy sitten myös näitä ihmiskaupan uhreja.

[Maria]

Joo. Tässä kommentoitiin, että ministeri sanoi lehdessä, että ryhmään etsitään myös siviilejä. Sitten meillä on tullut toinen kysymys, joka ehkä liittyy ihmiskauppaan, mutta myös yleisemmin yhdenvertaisuusvaltuutetun työhön. Nyt on uutisoitu paljon rikollisuuteen sotkeutuneista nuorisojengeistä Helsingissä, liittyykö tähän ilmiöön ihmiskaupan riski. Se on yksi kysymys, se menee Annille ja entä miten yhdenvertaisuusvaltuutettu näkee HS-uutisoinnin aiheesta, lisääkö negatiivissävytteinen uutisointi syrjäytymisen riskiä? Haluatko sinä Anni ensin pohtia tätä ihmiskauppanäkökulmaa niin minä voin palata tähän uutisointinäkökulman aiheeseen.

[Anni]

Haluan. Kun me puhutaan alaikäisistä, joiden kohdalla on mahdollisesti...on käytetty termiä hatkaajat eli henkilöt, jotka on esimerkiksi sijoitettuja lapsia jonnekin lastenkoteihin tai perheisiin tai vastaaviin ja kun he karkaa näistä olosuhteista he on haavoittuvia hyväksikäytölle. Kun me puhutaan päihteitä käyttävistä nuorista, me puhutaan tosi tosi haavoittuvista lapsista. Ja tottakai siinä on riski, ei pelkästään ihmiskaupan riski vaan muunkin hyväksikäytön riski ja toisaalta siitä lapsiin kohdistuvasta hyväksikäytöstä täytyy tunnistaa se, että koska he saattaa olla myös ihmiskaupan uhreja.

Tottakai minä olen huolissani näistä lapsista ja siis se, että minun pitäisi minun mielestä ehdottomasti Suomessa pystyä paremmin tunnistamaan lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa ja myöskin niistä muista hyväksikäytön muodoista tunnistaa se ihmiskauppa. Ja minkä takia meidän pitää tunnistaa ihmiskauppa on se, että se on vakava rikos mikä tarkoittaa myös tekijän rikosnimikkeiden kannalta olennaisia vahvennuksia mahdollisesti. Se tarkoittaa sitä, että uhri pääsee oikeuksiinsa. Hän voi saada tukea, koska ihmiskaupan uhreilla voi olla myös oikeutta tietynlaiseen tukeen tai korvauksiin. Meitä velvoittaa jo kansainväliset sopimukset siihen, että me tunnistetaan ihmiskauppaa ja se voi olla myös uhrille se, että hänelle sanoitetaan se, että tässä tapahtui tällainen asia ja se ei ollut sinun vika vaan tämä tekijä on se, joka on syyllinen. Mutta siis kyllä minä olen ehdottomasti lapsiin huomiota ja myös...saanko minä sanoa vielä yhden asian vai ollaanko me liian pitkällä?

[Maria]

Saat, ei puhu vaan.

[Anni]

Koska siis se, että ihmiskaupan uhrit voi olla myöskin niitä siis sellaisia hankalia asiakkaita, joilla näkyy esimerkiksi sosiaalitoimessa, sosiaalipäivystyksessä se, että aina on joku ongelma, että aina tapahtuu jotain minkä takia he on aina vähän pulassa ja sitten voikin olla, että se ihminen ei olekaan ihan täysin yksin siinä tilanteessa vaan saattaa olla joku, jonka takia hän on siinä pulassa jatkuvasti. Eli myöskin tällaiset nuoret, jotka oireilee ja joissa näkyy, että he voi itse käyttäytyä tosi huonosti, mutta se ei tarkoita etteikö he samalla saattaisi olla vakavan hyväksikäytön uhreja.

[Maria]

Jos minä palaan tuohon uutisointikysymykseen, joka ehkä menee meidän tämän päivän aiheen...ihmiskaupan aiheen pikkuisen ohi, mutta liittyy yhdenvertaisuusvaltuutetun työhön eli kysyttiin myös tästä Helsingin Sanomien uutisoinnista näistä nuorisojengeistä...minä taisin kommentoida tätä Twitterissäkin niin, että se Helsingin Sanomien juttu kokonaisuudessaan oli minun mielestäni ihan hyvin tehty. Otsikosta en ole ehkä samaa mieltä ja ingressistä ja aina sitä olisi voinut...sen olisi voinut tehdä vielä sensitiivisemmin ja vielä varovaisemmin sen...just esimerkiksi ulkomaalaisilmiö-sanana käyttäminen niin siitä minä en ehkä tykännyt, mutta minä teen yhdenvertaisuusvaltuutetun viestintäpäällikkönä myös paljon töitä...yritän myös tavoittaa toimittajia ja mediaa puhuakseni muun muassa siitä, että miten vähemmistöistä ja ilmiöistä puhutaan mediassa, mitä termejä, mitä kielenkäyttöä käytetään ja myös tätä, että ei saa yleistää ja, että aina pitää tehdä se iso konteksti ja se tausta.

Ja ehkä tässäkin Hesarin jutussa, joka tosiaan oli ihan ok niin ehkä siinä olisi vielä enemmän voitu puhua sosioekonomisista asioista ja siitä syrjäytymisestä ja tästä ja vähän vähemmän sitä ulkomaalaistaustaa, mutta tämä on tosi vaikeaa ja minä olen kuitenkin myös sitä mieltä, että myös vaikeista pitää voida puhua ja tämä juttu oli jo huomattavasti parempi kuin aika moni populistinen juttu, jonka olen nähnyt näistä aiheista. Mutta ehdottomasti on tärkeää puhua siitä, että miten media puhuu näistä asioista ja myös, että miten media puhuu ihmiskaupasta esimerkiksi, että minkälaisia just termejä käytetään. Ja olen nähnyt lehdissä...siitä on jo muutama vuosi, mutta olen nähnyt just tällaisia kuvituskuvia, jossa sitä orjakuvaa on käytetty...jonkinnäköistä piirrettyä orjakuvaa on käytetty kuvituskuvana ja näin, että tämä on kyllä tosi tärkeä, että miten asioista puhutaan.

Me laitamme tosiaan myös tämän keskustelun yhteyteen tiedot, että mistä saa apua ihmiskaupaan. Ja voisin vielä loppuun sanoa, että yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivu on sellainen kuin www.syrjintä.fi eli sieltäkin löytyy lisätietoa meistä. Kiitos kun seurasitte tätä lähetystä ja kiitos asiantuntija Anni Valovirrälle, kun avasit meille ihmiskauppaa ja hyvää syksyn jatkoa kaikille.

[Anni]

Kiitos Maria, kiitos katsojat.